

⊕

H o p p Lajos

A magyar filológiai kutatások
nemzetközi szervezetének megteremtése

Egy olyan problémához szeretnék hozzászólni, amely mind a magyar nyelvészek, lektorok, mind pedig az irodalomtörténészek szemszögéből nézve egyre inkább időszerűvé válik.

Hazai és külföldi tapasztalataink egyaránt arról tanúskodnak, hogy külföldön növekszik az érdeklődés a magyar nyelv és irodalom tanulása és tanulmányozása iránt, s nemcsak főiskolai, egyetemi oktatási szinten, hanem a filológiai kutatások terén is. Elegendő utalnunk az első magyar nyelvészeti kongresszust követő időszak, az elmúlt évi tallini (harmadik) nemzetközi finnugor kongresszus, vagy a hazai nyári egyetemek tanulságaira. Folyóiratainkban (Irodalomtörténeti Közlemények, Helikon, Világirodalmi Figyelő stb.) egyre több beszámoló olvasható olyan külföldi műhelyekről, ahol magyar filológiával tudományos kutatói program keretében foglalkoznak, sőt hungarológiai kiadványokat, folyóiratokat jelentetnek meg. Ezekről szakfolyóirataink több-kevesebb rendszerességgel hírt adnak könyvrovatukban.

A hazai magyar filológusok itthon és külföldön végzett tevékenysége összetalálkozik azoknak a külföldön élő szakembereknek a munkásságával, akik a magyar nyelv és irodalom körébe vágó filológiai kutatásokat folytatnak. S ez utóbbiak száma nem kevés. Külföldi lektoraink és vendégelőadóink jobbára olyan műhelyekben végzik munkájukat, ahol rajtuk kívül s velük együtt az illető ország magyar filológiát művelő kutatói, tudósai is dolgoznak. Figyelemre méltó, hogy az elmúlt évtizedekben fokozatosan kialakultak olyan új kutató pontok, műhelyek, amelyek a régebbiekkel együtt immár a külföldi magyar filológia bázisait alkotják. Felsorolásukba ezúttal nem szükséges belebocsátkozni. (Csak példaképpen említem meg, hogy a varsói magyar filológiai tanszék 1972-ben tudományos ülészekkel ünnepli 20 éves fennállását, a pozsonyi egye-

temi tanszék pedig 1971 szeptemberében rendezett hasonló megemlékezést.) Párizstól Leningrádig, Moszkváig, Berlintől Ankaráig, Rómától Turkuig, Bukaresttől, Szófiától Kairóig, Londontól az amerikai egyetemi városokig feltérképezhetők a magyar filológia külföldi állomáshelyei. Hogy ennek igen nagy kulturális és tudományos jelentősége van, az senki előtt nem kétséges. És mégis, e fölismerés nem járt együtt a szétszórt munkálatokat egy közös mederbe terelő szervezeti és tartalmi intézkedésekkel, megfelelő lépésekkel. Igaz, történtek kezdeményezések, de nem minden esetben vezettek kielégítő eredményhez.

Tudományos és kulturális életünkben jó ideje fölmerült a magyar nyelv és irodalom külföldi tanulmányozásának, a magyar nyelvészet és irodalomtörténet külföldi művelői, egyetemi oktatói szervezett formában történő támogatásának, más szóval a külföldi magyar filológiának a kérdése. A jelenlegi helyzetet tekintve egy célszerű testületre, olyan szervezetre volna szükség, amelynek tagjai, résztvevői a hazai magyar nyelvészek és magyar irodalomtörténészek, illetve a szocialista országokban, valamint a kapitalista országokban élő magyar filológusok, egyetemi oktatók és különféle intézményekben dolgozó kutatók köreiből toborzódnának.

Az MTA Irodalomtudományi Bizottsága Klaniczay Tibor előterjesztésére állást foglalt egy javaslat mellett, amely kívánatosnak tartja, hogy történjék kezdeményezés a magyar filológiai kutatások nemzetközi szervezeti keretének megteremtésére; javaslatot tett a magyar nyelv és irodalom tanulmányozásának nemzetközi szervezetére. A szervezeti megoldás lehetőségeként fölmerült, hogy társasági formáját a nemzetközi finnugor tudományos társaság keretében lehetne megteremteni. Célszerűbb megoldás egy új nemzetközi társaság megalakítása (Association Internationale de Philologie Hongroise) nemzetközi vezetőséggel, amelynek titkársága Budapesten működne. E titkárság valamelyik intézethez vagy intézményhez kapcsolódva is működhetne, s így gyakorlatilag szerény anyagi terhet jelentene. A társaság más hasonló nemzetközi szervezetek mintájára önállóan fejthetné ki tevékenységét (egy tájékoztató kiadvány indítása, nagyobb időközönként kongresszusok rendezése, ösztöndíjak biztosítása stb.).

A társaság alapítására vonatkozó kezdeményezés, amelyről folyóiratainkból (pl. ItK 1966, 3/4.sz.) külföldön is tudomást szereztünk, kedvező visszhangra talált az érdekelt külföldi szakemberek körében is. Ezt a javaslatot még 1965-ben terjesztette az Irodalomtudományi Bizottság az MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának vezetősége elé, mely testület szintén pártolólag terjesztette tovább illetékes szervezethez. Bár eltelt azóta néhány esztendő, biztató, hogy a dolog 1971 tavaszán újra a Bizottság napirendjére került, s az előkészítő tárgyalások ismét megindultak.

Azért mondtam ezt el, hogy állomáshelyeikre induló kollégáink a külföldi munkahelyeken némi tájékozottsággal rendelkezzenek a közös ügyé vált szervezet várható megalapításáról. Másrészt megkérném a Kulturális Kapcsolatok Intézetének, a Művelődésügyi Minisztériumnak, a Külügyminisztériumnak itt jelenlevő képviselőit, hogy amennyiben eljutna hatáskörükig az Akadémiától kiindult kezdeményezés, támogassák és segítsék elő a magyar filológiai kutatások nemzetközi szervezeti keretének - a kulturális és művelődési, tudományos és kultúrpolitikai szempontból egyaránt hasznos célokat szolgáló nemzetközi társaságnak - létrehozását. Ennek titkárságára újabb javaslatunk is volna: a Nemzetközi Előkészítő Intézet. Nemcsak szervezeti téren jelentene nagy előrehaladást, ha a nemzetközi magyar filológiai társaság a jövő évben megalakulna; a külföldön működő magyar lektorok és vendégprofesszorok következő konferenciája a társaság önálló szekciójaként ülhetne össze.